

بررسی مقایسه‌ای میزان آگاهی ماماها و دانشجویان مامایی از هیپاتیت B

مینو پاک‌گوهر* - مهرناز گرانمایه* - دکتر غلامرضا بابایی** - مژگان نظری***

چکیده

مقدمه: هیپاتیت در دهه‌های اخیر، تهدیدی جدی برای سلامتی کارکنان بهداشتی شاغل در اتاق زایمان به شمار می‌رود زیرا تماس با خون بیمار در ۲۵ درصد موارد زایمان طبیعی اتفاق می‌افتد.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع مقطعی به منظور تعیین و مقایسه میزان آگاهی از بیماری هیپاتیت B در ماماها و دانشجویان مامایی در اتاق زایمان انجام شده است. تعداد نمونه‌ها در این پژوهش ۱۲۰ نفر (۶۰ نفر ماما و ۶۰ نفر دانشجوی مامایی) بود. انتخاب بیمارستانها به صورت خوشه‌ای و انتخاب افراد به صورت تصادفی ساده و در یک مرحله انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. برای توصیف یافته‌ها از آمار توصیفی استفاده شد و برای مقایسه نتایج از آزمون کای‌دو استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که میزان آگاهی اکثریت واحدهای پژوهش اعم از ماما و دانشجوی مامایی در سطح متوسط بوده است. بین میزان آگاهی ماماها و دانشجویان مامایی تفاوتی وجود نداشت ($p=0/784$).

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های این پژوهش توصیه می‌شود جهت ارتقاء میزان آگاهی ماماها دوره‌های بازآموزی برگزار گردد و جهت افزایش آگاهی دانشجویان مامایی نیز به کیفیت آموزش بیماری‌های منتقله از راه خون خصوصاً هیپاتیت B توجه بیشتری گردد.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، هیپاتیت B، ماما و دانشجوی مامایی

* عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران

** دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

*** کارشناس ارشد مامایی

مقدمه

هیپاتیت B بیش از ۲ میلیارد نفر از مردم جهان را مبتلا کرده و هم اکنون حدود ۳۵۰ میلیون نفر ناقل مزمن این بیماری در جهان زندگی می‌کنند، ۲۵ تا ۳۰ درصد این افراد به علت بیماری کبدی زودتر از معمول فوت می‌کنند (۱ و ۲).

بیماری هیپاتیت مزمن ویروسی در حال حاضر یکی از مهمترین مشکلات بهداشتی جهان را تشکیل می‌دهد. به طوریکه ۵ درصد افراد جهان، به خصوص در نواحی آندمیک نظیر آسیا و آفریقا به آن مبتلا هستند (۳). این بیماری بعد از سل و مالاریا شایعترین بیماری مسری و عفونی است. سالانه حدود ۵۰ میلیون نفر به تعداد افراد آلوده در دنیا اضافه می‌شوند (۴). رقم مبتلایان در ایران ۳ درصد کل جمعیت است که با در نظر گرفتن جمعیت ۶۰ میلیونی حدود ۱/۸ میلیون نفر به این ویروس آلوده هستند (۳).

هیپاتیت ویروسی B در امریکا علت ۲۵ درصد هیپاتیت‌های مزمن است در حالی که در ایران ۷۰ تا ۸۰ درصد هیپاتیت‌های مزمن توسط هیپاتیت ویروسی B ایجاد می‌شود. به همین دلیل هیپاتیت ویروسی B به تنهایی مهمترین عامل بیماری کبدی و اصلی‌ترین علت مرگ و میر ناشی از هیپاتیت در ایران است. متأسفانه اکثریت افراد مبتلا به هیپاتیت B در سنین فعال عمر خود یعنی ۵۰-۳۰ سالگی بسر می‌برند (۳). در واقع ویروس هیپاتیت B شایعترین علت هیپاتیت حاد و مزمن در بالغین و شایعترین علت سیروز

کبدی و هیپاتوسلولار کارسینومای کبدی در ایران محسوب می‌شود (۸).

۳۷ درصد داوطلبان اهداء خون در کشور ما آنتی بادی هیپاتیت B را در خون خود داشته‌اند و ۲۵ درصد آنها ناقل آنتی ژن باقی مانده‌اند (۵). عمده‌ترین راه انتقال هیپاتیت B در ایران از طریق انتقال عمودی (از مادر آلوده به نوزاد) است (۶ و ۷).

هیپاتیت B رایج‌ترین بیماری شغلی در پرسنل بهداشتی درمانی است (۹) و به خصوص افراد شاغل در اتاق زایمان (ماماها) در ۲۵٪ موارد زایمان طبیعی با ترشحات بدن و یا خون بیماران آلوده و در معرض این بیماری می‌باشند (۱۵).

بدین جهت این پژوهش تحقیقی توصیفی با هدف تعیین میزان آگاهی ماماها و دانشجویان مامایی از بیماری هیپاتیت B انجام شد.

مواد و روش کار

این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که شامل ۱۲۰ نفر (۶۰ نفر ماما و ۶۰ نفر دانشجوی مامایی) می‌گردید. نمونه‌های پژوهش در اطاق زایمان بیمارستانهای دانشگاههای علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۸۱ مشغول بکار یا کارآموزی بودند. ماماها کارشناس و دانشجویان مامایی مقطع کارشناسی و در دوره عرصه بوده‌اند.

از هر دانشگاه ۲ بیمارستان به صورت خوشه‌ای انتخاب و سپس نمونه‌ها از داخل

سه دانشگاه علوم پزشکی (تهران ۷۰٪، ایران ۶۵٪ و شهید بهشتی ۷۰٪) در سطح متوسط قرار داشت، آزمون مجذور کای به $(p=۰/۹۰۷)$ اختلاف معناداری را بین میزان آگاهی دانشجویان سه دانشگاه نشان نداد. جدول شماره ۲.

مقایسه بین میزان آگاهی ماماها و دانشجویان مامایی نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه وجود ندارد $(p=۰/۷۸۴)$. می‌توان نتیجه گرفت که سطح آگاهی بین دو گروه ماما و دانشجوی مامایی تفاوتی نداشته است. جدول شماره ۳.

خوشه‌ها بصورت تصادفی ساده برگزیده شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود که با ۱۶ سؤال، آگاهی واحدهای پژوهش را در یک مرحله می‌سنجید. واحدهای پژوهش هر یک به تنهایی به سؤالات پاسخ گفتند و برای هر سؤال حداکثر یک دقیقه وقت داشتند. به منظور تعیین میزان آگاهی بر اساس سؤالات آگاهی میانگین و انحراف معیار محاسبه شد و بر اساس فرمول میانگین \pm انحراف معیار $(\bar{X} \pm Sd)$ سطوح آگاهی در سه سطح ضعیف، متوسط و خوب طبقه‌بندی شده است.

جهت تعیین اعتبار و اعتماد علمی پرسشنامه از اعتبار محتوی و روش آزمون مجدد $(I=۹۱/۰۸)$ استفاده شده است. برای توصیف یافته‌ها آمار توصیفی به کار گرفته شد و برای مقایسه نتایج از آزمون کای‌دو استفاده گردید.

یافته‌ها

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که میزان آگاهی اکثریت ماماها (۶۸/۳ درصد) در هر سه دانشگاه علوم پزشکی (تهران ۶۰٪، ایران ۷۰٪ و شهید بهشتی ۷۵٪) از نظر میزان آگاهی در سطح متوسط قرار دارند. با استفاده از آزمون مجذور کای بین میزان آگاهی ماماها در سه دانشگاه تفاوت معناداری مشاهده نشد $(p=۰/۰۵۲)$ جدول شماره ۱.

همچنین میزان آگاهی اکثریت دانشجویان مامایی (۶۸/۳ درصد) در هر

جدول شماره ۱ - توزیع فراوانی مطلق و نسبی ماماها بر حسب میزان آگاهی در سه دانشگاه علوم

پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی، سال ۱۳۸۱

$\chi^2=9/413$ $df=2$ $p=0/052$	جمع		شهید بهشتی		ایران		تهران		دانشگاه میزان آگاهی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
تفاوت معنی‌دار نیست	۲۰	۱۲	۲۰	۴	۵	۱	۳۵	۷	ضعیف
	۶۸/۳	۴۱	۷۵	۱۵	۷۰	۱۴	۶۰	۱۲	متوسط
	۱۱/۷	۷	۵	۱	۲۵	۵	۵	۱	خوب
	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانشجویان مامائی بر حسب میزان آگاهی در سه دانشگاه

علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی، سال ۱۳۸۱

$\chi^2=1/02$ $df=2$ $p=0/907$	جمع		شهید بهشتی		ایران		تهران		دانشگاه میزان آگاهی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
تفاوت معنی‌دار نیست	۲۳/۳	۱۴	۲۰	۴	۳۰	۶	۲۰	۴	ضعیف
	۶۸/۳	۴۱	۷۰	۱۴	۶۵	۱۳	۷۰	۱۴	متوسط
	۱۰	۵	۱۰	۲	۵	۱	۱۰	۲	خوب
	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

جدول شماره ۳ - مقایسه میزان آگاهی دانشجویان مامائی و ماماها در سه دانشگاه علوم پزشکی تهران -

ایران و شهید بهشتی، سال ۱۳۸۱

$df=2$ $p=0/784$	جمع		ماما		دانشجوی مامائی		شغل میزان آگاهی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
تفاوت معنی‌دار نیست	۲۱/۷	۲۶	۲۰	۱۲	۲۳/۳	۱۴	ضعیف
	۶۸/۳	۸۲	۶۸/۳	۴۱	۶۸/۳	۴۱	متوسط
	۱۰	۱۲	۱۱/۷	۷	۸/۳	۵	خوب
	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۶۰	کل

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که میزان آگاهی از بیماری هیپاتیت در ماماها و دانشجویان مامایی در سطح متوسطی بوده است. کیم^۱ و همکاران نیز در سال ۱۹۹۹ به این نتیجه رسیدند که میزان آگاهی پرسنل پرستاری بخش اورژانس دربارهٔ هیپاتیت B کافی نیست (۱۱).

آدبامو^۲ و همکاران نیز در سال ۱۹۹۸ در نیجریه به این نتایج دست یافتند که میانگین آگاهی متخصصان مامایی دربارهٔ عفونت هیپاتیت ویروسی بالاتر از میانگین آگاهی ماماها بود. از نظر آماری نیز این اختلاف معنادار بود ($p=0/00016$) و کلاً میزان آگاهی ماماها و متخصصان مامایی کافی نبود (۱۰).

بهبزادی نیز در سال ۱۳۸۰ به این نتیجه رسید که میزان آگاهی پرسنل پرستاری در بیمارستانهای آموزشی شهر همدان دربارهٔ هیپاتیت B در ۵۰٪ نمونه‌ها متوسط و در ۵۰٪ دیگر کمتر از متوسط است (۱۲).

با بررسی میزان آگاهی یکسان در ماماها و دانشجویان مامایی این فرضیه تقویت می‌شود که دانشجویان مامایی در حد خوبی آموزش دیده‌اند اما در نهایت ماماها و دانشجویان مامایی از میزان آگاهی مطلوبی برخوردار نیستند.

مطالعات فوق نشان دهندهٔ این واقعیت است که باید بیش از پیش به آموزش کمی

و کیفی پرسنل بهداشتی درمانی و دانشجویان پرداخت. بنظر می‌رسد ارتقاء آموزش نه تنها شامل مسائل کلاسیک بیماریهای عفونی می‌شود بلکه پرداختن به چگونگی برخورد با یک بیمار مبتلا به بیماری‌های عفونی (بیماری‌های منتقله از راه خون) و چگونگی مقابله با ابتلا به این بیماری جزء مهمترین مسائل آموزشی است.

با توجه به یافته‌های پژوهش پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند که جهت پرسنل شاغل دوره‌های بازآموزی سالانه دربارهٔ بیماری منتقل شونده از راه خون خصوصاً هیپاتیت B برگزار شود تا مانع از فراموشی مطالبی گردد که پرسنل همواره در معرض خطر آن هستند. از طرفی فراهم کردن کلیه لوازم و تجهیزاتی که موجب کاهش خطر ابتلا به بیماری عفونی می‌شوند نیز باید مورد توجه مسئولین قرار گیرد. همچنین پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند میزان آگاهی دانشجویان سایر رشته‌های علوم پزشکی و سایر پرسنل در معرض خطر نیز سنجیده شود تا در صورت لزوم آموزش‌هایی نیز جهت این افراد تدارک دیده شود.

بررسی مقایسه‌ای میزان آگاهی ...

۱ - Kim

۲ - Adebamow

منابع

1 - Zuckerman, A. J. More than third of population has been infected with B hepatitis more than with viruses. 1999, <http://www.google.com>

2 - Harpaz, R, et al. Elimination of new chronic hepatitis B virus infectious: Result of the Alasha immunization program immunization program. *The Journal of Infectious Diseases*. 2000, (181) 413-415.

۳ - ابراهیمی دریانی، ناصر، موسوی، مهدی. هپاتیت ویروسی و اتوایمیون، چاپ اول، نشر طیب، ۱۳۷۸.

۴ - ملک‌زاده، رضا، خطیبیان، مرتضی، رضوان، حوری. هپاتیت ویروسی در ایران و جهان اپیدمیولوژی تشخیص، درمان و پیشگیری تهران ۱۳۷۶، خلاصه مقالات هشتمین کنگره متخصصین داخلی، تهران، ۱۳۷۶.

۵ - میرمومن، شهرام، ابراهیم دریانی، ناصر، محمدی، حمیدرضا، بررسی اهمیت بالینی هپاتیت B در بیماران تالاسمی وابسته به تزریق خون ۱۳۷۹، نهمین کنگره بیماری‌های عفونی و گرمسیری ایران ۲۵ تا ۲۹ دیماه ۱۳۷۹.

۶ - عقیقی، مهین و همکاران. بررسی موارد مثبت HbsAg در خانمهای باردار مراجعه کننده به

کلینیک زنان طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۷۴، تهران ۱۳۷۹.

۷ - حاج امینی، زهرا و همکاران، پیشگیری و مراقبت از هپاتیت، چاپ دوم، تهران، انتشارات اندیشمند، ۱۳۸۱.

۸ - علیزاده، بهروز، ملک‌زاده، رضا و همکاران، علل هپاتیت مزمن در تهران، خلاصه مقالات نهمین کنگره متخصصین داخلی، تهران، ۱۳۷۹.

9 - Kralj, et al. Current Hepatitis B Epidemiology in Germany, *Gesund heit swesn*, 1988, 60(7) 450-455.

10 - Adebamow, C, A, AA Odukabe, Aj Ajumon, Knowledge, attitude, and practices related to Hepatitis B virus infection among Nigerian obstetricians and midwives, *Journal of Obstetrics and Gynecology*, 1998, 181(6) 528-532.

11 - Kim, L, et al. Compliance with universal precaution among emergency department personal: implications for prevention programs, *American Journal Infections Control*, 1999, 27(5) 453-455.

۱۲ - بهزادی، علیرضا، بررسی میزان آگاهی پرسنل بیمارستان‌های آموزشی شهر همدان در مورد راههای انتقال هپاتیت B، پایان‌نامه رکنرای حرفه‌ای دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۷۸.

A survey on knowledge of midwives and midwifery's students about hepatitis B

Pakgozar*, M. (M.Sc), Granmayeh*, M. (M.Sc), Babaie**, Gh. (Ph.D), Nazari***, M. (M.Sc).

Abstract

Introduction: Hepatitis is a serious danger to health of delivery room's personnels since direct exposure to the blood occurs in 25 percents of vaginal labours.

Materials and Methods: This descriptive study carried out in order to evaluate knowledge about hepatitis B among midwives and midwifery's students in delivery rooms in hospitals related to Medical Sciences' universities in Tehran. The study group consisted of 120 persons (60 midwives and 60 midwifery's students) and hospitals were selected through cluster sampling and samples selected randomly. Data collected by a questionnaire from June to September 2002. Data were analyzed with descriptive statistics and chi-square test.

Results: Results showed that knowledge were moderate in majority of midwives and midwifery's students. There was no significant difference between knowledge about hepatitis B in three universities.

Conclusion: This research showed that knowledge of midwives and midwifery's students about hepatitis B wasn't adequate hence training courses is recommended in order to increase knowledge of midwives and more attention must be paid to education of midwifery's students about blood born diseases, especially hepatitis B.

Key words: knowledge, hepatitis B, midwives & midwifery's student

*Member of the scientific board of the Faculty of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences

**Associate professor, Tarbiat Moddarres University

***Master of Sciences in Midwifery